

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. *Elle* # 3293, 7 février, 2009.
2. *Elle* # 3410, 6 mai 2011.
3. *Marie-Claire*, octobre, 2006.
4. *Elle*, #3380, 8 octobre 2010.
5. *Elle* #3334, 20 novembre 2009.
6. *Marie-Claire* #657, mai 2007.

Стаття надійшла до редакції 19.04.13

Соболева А.В., асист.,
КНУ імені Тараса Шевченка

ФУНКЦИОНАЛЬНЫЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ ИЛЕТРОГРАМ В СОВРЕМЕННОЙ ФРАНЦУЗСКОЙ ЯЗЫКЕ

В статье представлен анализ основных функций интерлитерных графических знаков в современном французском языке. Употребление таких элементов способствует повышению экспрессивности высказывания и усилению прагматического влияния на реципиентов.

Ключевые слова: интервал, дефис, апостроф, параграфические средства.

Soboleva O.V., assistant
Taras Shevchenko National University of Kyiv

FUNCTIONAL FEATURES OF IDEOGRAMS DELIMITERS IN MODERN FRENCH

The article gives an analysis of the main characteristics of ideograms delimiters in modern French language. The usage of such elements stimulates the language expressivity reinforcement and intensifies the pragmatic influence on the recipient.

Key words: apostrophe, hyphen, interval, paragraphic means.

УДК 811.161.2'06373.45'3773.46.005

Солдатова Л.П., к.філол.н., доц.,
Київський університет імені Бориса Грінченка

ПОНЯТТЯ "ДИСКУРС": ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ

У статті розглядаються проблеми лінгвістичної термінології. Пропонується створення тлумачної формули змісту поняття (ТФЗП),

яка дає можливість детально з'ясувати та показати сутність терміна, зумовити можливість формулювати визначення наукового терміна.

Ключові слова: *тлумачна формула змісту поняття (ТФЗП), термін, поняття.*

Актуальність даного дослідження мотивована та детермінована необхідністю створення тлумачної формули змісту поняття (ТФЗП).

Незважаючи на багатовіковий розвиток лінгвістики як "виявлення упорядковуючої, систематизуючої діяльності людського розуму в застосуванні до явищ мови" [Бодуен де Куртенэ 1963, 96], існують питання, на які лінгвістична наука шукає відповіді з давнини до наших часів.

Оцінюючи шлях, який пройшла лінгвістика, можна стверджувати, що вона завжди контактувала з іншими науками – як гуманітарними, так і природничими. Такі контакти неминуче супроводжувалися наповненням лінгвістичних досліджень термінами наук-донорів (каталізатор – із хімії, матриця – із математики, симетрія – із математики, синергетика – із математики динамічних саморегульованих систем, фаза – із фізики і т.ін.).

У лінгвістиці залишалося те, що адекватне її предмету, інше або усувалося, або насичувалося власне лінгвістичним змістом (наприклад, фазова прогресія у дискурсі, фазова синхронізація, фазова траєкторія, фазове розгалуження дискурсу, фазовий перехід, фазовий портрет і т.ін.), проте, на жаль, часто вміст цього змісту не унормовувався, як і сама термінологія [Борботько 2009, 284-285].

Лінгвістика "відповідальна" за кодування своєю лексикою усього наукового знання, її інструментарій покликаний обслуговувати усі сфери діяльності людини, зокрема й наукову, проте наразі можна констатувати, що стан унормованості лінгвістичної термінології залишає бажати кращого.

Теорія лінгвістики вимагає негайної фільтрації та унормування свого понятійного апарату.

Термінологія лінгвістики дуже обтяжена синонімією відносно успішно вживаних термінів, так, замість терміна "конотація" вживають терміни "слабкий імплікаціонал", "прагматичне значення", "віртуема" та ін. Багато "традиційних" термінів трактуються недостатньо точно для вираження наукових понять і супроводжуються докладними поясненнями, прикладами, що врешті-решт викликає неоднозначність трактування.

Т.А. ван Дейк писав: "Ми знаємо, що часто найбільш розпливчасті та ті поняття, які зі складнощами піддаються визначенню, стають найбільш популярними" [Dijk 1998, 1]. Відсутність точних визначень, унормованості термінів у лінгвістиці, таким чином, не виступає неподоланною перешкодою під час науково-лінгвістичного дослідження.

Терміни уточнювалися, їхнє значення розширювалося або звужувалося, і це призводило до синонімічності, неоднозначності, полісемії та навіть омонімії у термінологічній сфері. Так, наприклад, зараз це відбувається з такими термінопоняттями, як "концепт", "дискурс", "текст" і т. ін.

Продемонструємо це явище на прикладі широковживаного терміна "дискурс":

- дискурс – це "мова, занурена у життя. ... дискурс – це текст, узятий в аспекті подій, мова, яка розглядається як цілеспрямована соціальна дія" [Арутюнова 1990, 136-137];

- дискурс – це "...будь-яке висловлювання, припущення мовця та слухача і намір першого певним чином вплинути на другого" [Бенвенист 1974, 279];

- "дискурс у філософії сприймається як засіб пізнання та мислення" [Иванова 2008, 91];

- дискурс – це "структура мовного акту разом з його контекстом, а не сам мовний акт" [Попович 2003, 29];

- дискурс – "це і фактичне наповнення ... тексту, і спосіб його існування" [Иванова 2001, 25];

- дискурс – це одиниця комунікативного аналізу [Бацевич 2004, 148];

- дискурс – це "міркування задля встановлення істини" [Сучасний тлумачний словник української мови, 247];

- дискурс – це істотна складова соціокультурної взаємодії, характерні риси якої – інтереси, цілі та стилі [Дейк 1989];

- дискурс – це сукупність функціонально організованих контекстуалізованих одиниць використання мови [Schiffrin 1994, 39–41];

- дискурс – це "мова вище за рівень речення або словосполучення" – "language above the sentence or above the clause" [Stubbs 1983, 1];

- дискурс – це "два або декілька речень, які знаходяться у смислового зв'язку один з одним" [Звегинцев 1976, 170];

- "дискурс", тобто "текст", узятий у аспекті подій, мовлення, яке розглядається як цілеспрямована соціальна дія" [Языкознание. Большой энциклопедический словарь 1998, 136];

- "Під дискурсом ми розуміємо текст в процесі його створення та розвитку" [Моргун 2002, 6];

- дискурс – це "текст, який містить міркування, тобто це є текст, в якому фіксується певний "хід думки" [Имшуратов 1994, 171-182].

Дефініції дискурсу ("Дискурс – це два речення і більше...", "Дискурс – це лекція, мова, слово", "Дискурс – "текст" або "розмова" та под.) взагалі, на наш погляд, не можуть претендувати на статус "визначення".

Більш детальний аналіз визначення поняття "дискурс" було представлено в роботі "Актуальність сутності дискурсу як необхідності" [Солдатова 2010, 317-320].

На жаль, така ж сама ситуація простежується також і з іншими лінгвістичними термінами [Солдатова 2003, 64-70].

Усе це спонукає до усвідомлення нагальності унормування лінгвістичних термінів.

Д.С. Лотте показав, що однозначність не виникає в термінології сама по собі, а є наслідком роботи над терміном тих, хто створює термінологію [Лотте 1961]. Він висунув та обґрунтував вимоги, які повинні застосовуватися до терміна: стислість, однозначність, умотивованість, простота, узгодження з іншими, наявними в терміносистемі термінами, тобто системність.

Терміни та їх визначення повинні відображати загальну систему понять, тому що істотно впливають на точність та науковість викладу, що особливо важливо у періоди інтенсивного розвитку науки.

Ще з часів Аристотеля відомі основні правила визначення понять, згідно яких поняття визначалось через найближчий рід та видові відмінності, визначення не мало містити кола, видова відмінність повинна бути або ознакою або групою ознак, що характерні тільки для даного поняття і відсутні в інших, які відносяться до того ж роду [Кондаков 1971]. Проблема визначення загальнонаукових, як і лінгвістичних понять, була предметом вивчення О.Ф. Лосева та інших філософів, які заклали основи опрацювання лінгвістичних понять-категорій і обґрунтували правила їх дефінування [Теория и методология языкознания 1989].

Поняття – це історично сформована система знань про якусь сутність буття, яка утворюється внаслідок відображальної діяльності людської свідомості, істинність чого підтверджується досвідом. Поняття має відповідати таким вимогам:

- мати свою якість і свою кількість;
- мати причинність (бути необхідним через певні причини);
- мати свій зміст та форму;
- мати етимологію свого виникнення і мати можливість розвитку;
- мати відносно необхідну повноту та однозначність;
- бути істинним та загальним;
- бути органічною складовою системи знань;
- визначатися мотивом (причиною), який спричинив ці знання.

Визначення будь-якого терміна складається, з одного боку, з:

- набору мовних засобів побудови наукового визначення;
- засобів мовного зображення родових та видових понять.

А інша сторона проблеми дефінування полягає у:

- встановленні меж значення кожного терміна;
- встановленні його семантичних зв'язків з іншими термінами.

Окрім того, постає цілий ряд вимог до визначення наукового терміна як до особливого типу комунікативної одиниці при внесенні його до загальної системи знань, а саме:

- авторство – вказівка, кому воно належить;
- існування інших визначень (при наявності таких);
- порівняльний аналіз існуючих визначень з метою виявлення основної суті для вираження необхідного та достатнього.

Існують і деякі суто лінгвістичні вимоги: ясність і чіткість наукового визначення, вилучення метафоричних та риторичних елементів, заперечення багатозначності тощо.

Таким чином, виникає необхідність створення системи тлумачних формул змісту поняття, єдиних для всіх вживань та варіацій; системи від "початку", яка б могла бути застосованою до всіх загальнонаукових та частковонаукових, зокрема й лінгвістичних, понять; системи, яка б базувалася на єдиній для всіх понять унормованій структурі; системи, яка б була побудована на принципах необхідності, похідності та співвідносності понять.

Спробуємо запропонувати структуру тлумачної формули змісту поняття (ТФЗП). На наш погляд, вона повинна мати таку структуру:

1. Опис поняття, категорії на досягнутому рівні знань.

Необхідно провести повний аналіз усього попереднього знання, яке стосувалося цього поняття.

1.2. Виявлення буття поняття, явища його сутності.

Необхідно представити всі відомі виявлення, явища сутності.

Явище – це те, як сутність проявляє себе у взаємодії з іншим буттям, у зокрема й з органами та засобами сприйняття людини. Явище визначається як сутністю буття, так і сутністю суб'єкта, який досліджує це буття.

1.3. Сутність загальної області буття, частиною і/або одиницею якої є досліджуване поняття.

Необхідно представити зв'язки та відношення всередині цієї області знання, причинності та взаємодії.

2. Основи і принципи існування буття поняття.

2.1. Зв'язки та відношення (усередині поняття та поза ним)

Необхідно представити всі відомі структури з їх елементами, зв'язки цих елементів в структурах та їх відношення.

2.2. Взаємодія

Необхідно представити усі види взаємодій у бутті даного поняття, які роблять це буття стабільним та здатним до розвитку.

Взаємодія відображає процеси впливу різних об'єктів один на одного, впливу всіляких їх складових, їх взаємну зумовленість, зміну стану, взаємоперехід, породження одним одного. Без вивчення взаємодії в її загальному та конкретному вияві неможливо пізнати дані властивостей, ані законів дійсності.

Тому будь-яка теорія є пізнанням форм взаємодії в їх закономірностях, а самопізнання є результатом взаємодії між об'єктом і суб'єктом пізнання.

2.3. Розвиток й історизм (етимологія)

Необхідно представити структуру етимології розвитку поняття. Така структура є класифікацією його дефініцій за суттєвими, специфічними ознаками; аналізом причинності цих ознак; виявленням важливого (суттєвого) загального та відмінного у дефініціях; аналізом протиріч у кожній дефініції; аналізом понятійного базису дефініцій і відповідності логічних норм дефініцій.

2.4. Причинність та детермінізм

Необхідно представити структури генези розвитку буття, відомі причинно-наслідкові зв'язки в його структурах.

2.5. Системність

Необхідно представити функціональні, просторові та корелятивні зв'язки систем буття, які забезпечують стабільність та існування буття.

2.6. Закони й закономірності в понятті

Необхідно представити закони й закономірності у бутті даного поняття.

3. Характеристики за основними категоріями пізнання буття.

3.1. Необхідно визначити властивості буття, їх необхідну єдність та сталість.

3.2. Необхідно визначити:

Кількість як злічувану множину загального та одиничного у бутті, його явищах, яка виражає зовнішнє, формальне взаємовідношення предметів, їх частин, властивостей, зв'язків, ступенів вияву тієї чи іншої властивості.

3.3. Необхідно визначити:

Міру як єдність якості та кількості, кількісну границю даної якості, у межах котрої якість модифікується, здатна варіюватися внаслідок зміни кількості та несуттєвих властивостей, зберігаючи при цьому свої істотні характеристики, які визначають цю якість. За межами цих границь якість змінюється.

3.4. Необхідно визначити:

одиничне, яке виражає відносну відокремленість, дискретність (складання з окремих частин), відмежування об'єктів та подій у просторі та часі, виражає специфічні особливості, які складають їх неповторну якісну та кількісну визначеність.

3.5. Необхідно визначити структуру ідеального генезису буття та випадковостей, які вплинули на розвиток реального буття:

3.6. Необхідно представити необхідність як потрібність, коли одне буття потребує існування і розвитку іншого для свого існування та розвитку.

4. Специфічні характеристики понять (які належать до певної галузі знань):

Необхідно визначити специфіку аналізованого поняття.

4.1. Фонетична фізіологічність, яка характеризує фізіологічність фонем та їх синтагм при формуванні акустичних комплексів морфем, слів.

4.2. Повнота та однозначність семантичного базису, які характеризують необхідну достатність (або недостатність) базису в усіх видах життєдіяльності людини та соціуму, формування та

збереження його (соціуму) генези, соціумну етимологічний складник у цьому базисі та частини, які привнесені із семантичних базисів інших соціумів; стан однозначності семантичних (смилових) елементів при їх використанні у синтагматичних лінгвістичних конструкціях, у комунікативних, розумових та інших процесах діяльності людини.

4.3. Інформаційна щільність та комунікативна швидкість.

Інформаційна щільність характеризується співвідношенням кількості інформації і кількості лінгвістичних параметрів (фонем, слів), необхідних при її передачі та збереженні.

Комунікативна швидкість характеризується кількістю інформації в одиницю часу при її послідовній розрізнявальній передачі акустичними або графічними кодами лінгвістики з її нормованою швидкістю передачі.

4.4. Символізм характеризує якість, кількість та частотність вживання символів, внесених в семантичний базис лінгвістики, коли виконання людиною дій після сприйняття символу не потребує задіяння процесу мислення для аналізу сприйманої інформації.

4.5. Некоректності лінгвістики характеризуються помилками (хибністю, неправильністю) як семантичних, так і синтагматичних складників; вживанням фонем, слів, словосполучень, які не мають стосунку до сутності інформації і т.ін.

4.6. Валентність, модель, програма та ін.

5. Характеристика розвитку поняття

Поняття – це створений людиною продукт, споживаний соціумом та самою ж людиною, тому й суб'єктом розвитку поняття є людина та соціум, якість яких і визначає якість розвитку.

5.1. Необхідно визначити проблеми поняття, які характеризуються незнанням тих або інших станів буття, які об'єктивно виникають у процесі розвитку пізнання, обізнаність з якими становить істотну практичну або теоретичну потребу. Проблеми будь-якого поняття неминучі, вони виникають і їх складності тільки збільшуються в процесі його розвитку, аж до переходу у нове поняття, нову якість.

5.2. Необхідно визначити протилежності усередині поняття, які характеризують процес розвитку.

Рушійною силою будь-якого буття є протиріччя, тобто взаємодія різних, протилежних сторін, властивостей та тенденцій, які знаходяться у внутрішній єдності при виникненні буття.

5.3. Необхідно визначити, що є запереченням і що є наступністю у розвитку.

Розвиток характеризується виникненням нового та запереченням старого. У гносеології функцію заперечення виконує його суб'єктивна форма – критика. У ній містяться виявлення протиріч, утвердження істинності та відкидання хибних поглядів.

Заперечуючи хибні погляди, неактуальні, застарілі стани знань, діалектична критика зберігає все позитивне, необхідне для тяглості у розвитку, проявляє себе як безперервний ланцюг історизму в майбутньому.

5.4. Необхідно визначити критерії прогресу та прогноз розвитку.

Запропонована структура ТФЗП не є догматичною, маючи здатність до подальшого розвитку.

На нашу думку, розгляд будь-якого лінгвістичного терміна за такою тлумачною формулою його змісту може надати можливість детально з'ясувати та показати сутність терміна, його обумовленість поняттєвим наповненням, обумовить можливість формулювати визначення наукового терміна як елемента суто наукового знання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арутюнова Н.Д. Дискурс.// Лингвистический энциклопедический словарь.– М., 1990.– 296 с.
2. Бенвенист Э. Общая лингвистика / Э. Бенвенист.– М.: Прогресс, 1974.– 447 с.
3. Бодуэн де Куртенэ И.А. Избранные труды по общему языкознанию: В 2 т.– М., 1963. Т.2.–391 с.
4. Борботько В.Г. Принципы формирования дискурса: от психолингвистики к лингвосинергетике.– М.: Книжный дом "ЛИБРОКОМ", 2009.– 288 с.
5. Дейк Т.А. ван. Язык. Познание. Коммуникация / Т.А. ван Дейк.– М.: Прогресс, 1989.– 312 с.
6. Звегинцев В.А. Предложение в его отношении к языку и речи. – М., 1976.– 309 с.
7. Иванова Л.С. О структуре дискурса философской антропологии// Вісник СевДТУ.– Вип.86: Філософія: зб. наук. пр.– Севастополь: Вид-во СевНТУ, 2008.– С.90-93.

8. *Имиуратов А.Т.* Логико-когнитивный анализ онтологии дискурса// Рациональность и семиотика дискурса.– К.: Наукова думка, 1994.– С. 171-182.

9. *Морзун Н.Л.* Научный сетевой дискурс как тип текста. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук.– Тюмень, 2002.

10. *Солдатова Л.П.* Актуальність сутності дискурсу як необхідності// Актуальні проблеми філології та американські студії: Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції. 21-23 квітня 2010р.: В 2т.– Т. 2/ За заг.ред. А.Г.Гудманяна, О.Г.Шостак.– К.: Вид-во Європейського ун-ту, 2010.– с. 317-320 (402 С.)

11. *Солдатова Л.П.* До питання теорії явищ неоднозначності// Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика. Випуск 8. Київський національний університет імені Тараса Шевченка.– К., 2003.– С. 64-70 (129 С.)

12. Языкознание. Большой энциклопедический словарь/ Гл. ред. В.Н. Ярцева.– 2-е изд.– М.:1998. – 685 с.

13. *Bally Ch.* Le Langage et la vie.– Paris 1926.– 237 p.

14. *Schiffirin D.* Approaches to Discourse.– Oxford; Cambridge, MA, 1994.– P.39–41.

15. *Stubbs M.* Discourse Analysis: The Sociolinguistic Analysis of Natural Language.– Oxford, 1983.– 384 p.

Стаття надійшла до редакції 19.04.13

Солдатова Л.П., к.філол.н., доц.,
Київський університет імені Бориса Грінченка

ПОНЯТИЕ "ДИСКУРС": ПРОБЛЕМА ОПРЕДЕЛЕНИЯ

В статье рассматриваются проблемы лингвистической терминологии. Предлагается создание толковательной формулы содержания понятия (ТФСП), которая дает возможность детально выяснить и показать сущность термина, формулировать определение научного термина.

***Ключевые понятия:** толковательная формула содержания понятия (ТФСП), термин, понятие.*

Soldatova L.

Ph.D. in Linguistics Borys Grinchenko Kyiv University

Towards linguistic terminology normalization

The article deals with the problem of linguistic terminology. The explanatory formula of concept content (EFCC) creation is proposed. It

gives an opportunity to find out and show the essence of a term, to work out the definition of the scientific term.

Key words: *explanatory formula of notion content (EFCC), term, notion.*

УДК 81'255=111=161.2:82-2:791.43-22

Софієнко І. В., студ.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

ПЕРЕКЛАД КІНОКОМЕДІЙ УКРАЇНСЬКОЮ: КРИЗЬ ТЕРНИ ДО СМІХУ

Стаття присвячена дослідженню особливостей перекладу кінокомедій українською мовою. Були з'ясовані як загальнопоширені, так і виключно українські засоби створення та відтворення ефекту комічного, що побутують в українському комедійному кіноперекладі.

Ключові слова: *кінокомедія, засоби створення та відтворення ефекту комічного, національний гумор, принцип збереження, заміни, одомашнення.*

Розвиток європейського й американського кіновиробництва у сорокові роки ХХ століття, а також активізація кіноімпорту за кордон (зокрема і в Україну) вивели кінопродукцію країн-кіноімпортерів на глобальний рівень. Поява нового феномена – кіно – стала причиною того, що суспільство певною мірою змінило свої орієнтири з друкованої літератури на медіа, та започаткувала нове спрямування в галузі перекладу – кінопереклад. Щодо терміна "кінопереклад", професор університету Барселони Пілар Ореро наводить множинність його інтерпретації: "переклад кіно та телебачення, екранний переклад, медіа-переклад, мультимедіа-переклад, аудіо-візуальний переклад, кінокомунікація". Поки що жоден український ВНЗ не готує спеціалістів з кіноперекладу, хоча існує ціла низка відмінностей у принципах перекладу літератури та кіно, що зумовлює необхідність підготовки спеціально навчених кіноперекладачів.

Кінофільми класифікують за декількома жанрами: детектив, (мело)драма, комедія, мюзикл, трилер, бойовик, вестерн, а також пригодницький, військовий, історичний, анімаційний фільми тощо. У цій статті ми розглядаємо оригінальні кінотексти стрічок